

УДК 373:3

Адил кызы А., Чекирова Г. К.

*Адил кызы Айпери – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ
Чекирова Гүлмира – п.и.к., проф.м.а., С. Нааматов атындагы НМУ*

БАШТАЛГЫЧ МЕКТЕПТЕ ЭЛЕКТРОНДУК ОКУУ КУРАЛДАРЫН КОЛДОНУУ ПРИМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ СРЕДСТВ ОБУЧЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ APPLICATION OF ELECTRONIC MEANS OF EDUCATION IN ELEMENTARY SCHOOL

***Аннотация.** Электрондук технологияларды колдонуунун максаты билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу жана анын сапатын жогорулатуу болуп саналат. Макалада башталгыч мектептин мугалиминин ишинде маалыматтык технологияларды колдонуу боюнча маалымат берилген.*

***Аннотация.** Целью использования электронных технологий обучения является обеспечение доступности образования и повышение его качества. В статье представлена информация об использовании информационных технологий в работе учителя начальных классов.*

***Abstract.** The purpose of using electronic learning technologies is to ensure accessibility of education and increase its quality. The article presents information about the use of information technologies in the work of primary school teachers.*

***Түйүндүү сөздөр:** электрондук китеп, маалыматтык технологиялар, окуу процесси, билим берүүнүн сапаты, башталгыч мектеп, Интернет.*

***Ключевые слова:** электронный учебник, информационные технологии, учебный процесс, качество образования, начальная школа, Интернет.*

***Key words:** electronic textbook, information technologies, educational process, quality of education, primary school, Internet.*

Бүгүнкү күндө мугалимдер үчүн маалыматтык технологияларды билүү жана колдонуу актуалдуу болуп эсептелет. Технологияларды жана маалыматты натыйжалуу өздөштүргөн адамдын башкача ой жүгүртүүсү, пайда болгон көйгөйлөргө баа берүүсү, өзүнүн ишмердүүлүгүн уюштурууда жаңы стили болот.

Учурда окуу процессинде заманбап маалыматтык-коммуникациялык технологияны колдонуу белгилүү орунду ээлейт. Сабак өтүүдө презентациялар, видеосабактар, электрондук окуу китептери, мультимедиялык курстар, интернет-технологиялар кеңири колдонулуп келет.

Билим берүү процессине маалыматтык-коммуникациялык технологияларды (МКТ) колдонуу мугалимге сабак учурунда окуучулардын окуу-таанып билүү ишинин ар кандай формаларын уюштурууга, активдүү жана максаттуу өз алдынча иштерин жүргүзүүгө мүмкүндүк берет. Билим берүүдө МКТны колдонуу окуу материалынын сапатын жакшыртат, билим берүүнүн сапатын жогорулатат жана башталгыч мектептен эле окуу процессине киргизилет.

Башталгыч мектепте алган билими адамдын мындан аркы бардык ишмердүүлүгү курула турган пайдубал болуп саналат. Башталгыч мектеп курагындагы балдар үчүн баланын окуу процессине активдүү катышуусуна түрткү берүүчү узак мөөнөттүү максаттарды коюу кыйын. 7-9 жаштагы балдардын негизги иш-аракети оюн экенин эске алуу менен, интерактивдүү компьютердик технологияларды колдонуп сабактарды өтүү балдардын окууга кызыгуусун жаратат. Башталгыч мектепте окууган баланын психофизиологиялык курагы маалыматты

кабыл алуунун өзгөчөлүктөрү менен мүнөздөлөт. Балдардын ой жүгүртүү деңгээли ар түрдүү жана окуучулар компьютерди жаңы материал менен таанышуу, жаңы маалымат алуу же ар кандай татаалдыктагы көнүгүүлөрдү аткаруу менен билимдерин тереңдетүү үчүн колдоно алышат.

Башталгыч мектепте электрондук окуу куралдары сабактын ар кандай этаптарында колдонулушу мүмкүн. Электрондук окуу куралдары деп электрондук окуу китептери, электрондук энциклопедиялар, маалымдамалар, электрондук тренажерлор, виртуалдык окуу лабораториялары, тестирлөө программалары, дидактикалык компьютердик оюндар жана башкалар эсептелет.

Азыркы учурда башталгыч класстарда төмөнкү электрондук каражаттар көп колдонулат:

- ✓ сабактардын мультимедиялык презентациялары менен электрондук окуу китептери,
- ✓ электрондук интерактивдүү доскалар,
- ✓ контролдук тесттик программалар.

Бүгүнкү күнгө чейин «электрондук окуу китеби» термининин так аныктамасы жок. Электрондук окуу китебинин негизи болуп окуу дисциплинасы боюнча мамлекеттик билим берүү стандартына шайкеш келген дидактикалык бирдиктерди камтыган электрондук басылма саналат. Электрондук басылмаларды каалаган түрдө локалдык компьютерде, дисктерде же Интернет тармактарына жайгаштырып алса болот.

Электрондук окуу китептери гипершилтемелер системасы менен камсыздалган тексттик, графикалык жана мультимедиялык материалдары камтыган окуу каражаты деп аныктоого болот.

Мультимедиялык технологияларды колдонуунун варианттарынын бири – мугалим тарабынан иштелип чыккан же даяр электрондук окуу китептерин сабакта колдонуусу. Башталгыч класстардын сабактарында электрондук китептерди мультимедиялык презентациялары менен колдонуу сабакты кызыктуу кылат. Презентациялар ар кандай сүрөттөрдү, видео жана аудио файлдарды камтыйт. Мындай сабактарда презентациялар балдардын эмоционалдык реакциясын туудурат, экран окуучунун көңүлүн бурат, маалыматты кабыл алууну тездетет жана жаттоосун жеңилдетет.

Башталгыч класстын билим берүү процессинде маалыматтык-коммуникациялык технологияларды колдонуудагы өзгөчөлүктөр:

- ✓ окуу процессин уюштурууда интерактивдүү методдор аркылуу инсанга багытталган окутуу;
- ✓ ар бир окуучунун жекече окуу траекториясын калыптандыруу;
- ✓ окуучулардын өз алдынча иштөө жөндөмүн өнүктүрүү;
- ✓ окуучулардын окуу ишмердүүлүгүн активдештирүү;
- ✓ окуу материалын экранда визуалдык, аудиовизуалдык түрдө берүү жана окуучулардын мотивациясын жогорулатуу ж.б.

Демонстрациялык программалык каражаттары бул окуу материалын визуалдык түрдө көрсөтүп, ар кандай кубулуштарды, процесстерди жана объекттердин ортосундагы мамилелерди визуализациялоону камсыз кылуучу атайын программалар. Ал эми, окуу процессинде колдонгон компьютердик оюн программалары окуучуларды эң жакшы чечим кабыл алуу жөндөмүн калыптандырат же аракеттин эң жакшы стратегиясын иштеп чыгуу үчүн багытталат. Окуучулар сабак учурунда компьютердик оюн программалары аркылуу жаңы билимдерди алууда окуу-таанып билүү ишмердүүлүгүн өнүктүрөт. Окуучуларды окутууда пайдаланылуучу оюн технологиялары сабактарды салттуу эмес формада өткөрүүгө, окуучулардын креативдик жөндөмдөрүн ачууга, окуучулардын окуу компетенцияларын баалоого дифференциалдуу мамиле кылууга, окуучулардын коммуникативдик көндүмдөрүн өнүктүрүүгө, эркин пикир алмашууну камсыз кылууга, башталгыч мектеп окуучуларынын курактык психологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алууга, окутуу процессин атаандаштык түрүндө уюштурууга мүмкүндүк берет.

Окуу процессинде электрондук интерактивдүү доскаларды колдонуу жаңы мүмкүнчүлүктөрдү жана сапаттарды алып келет. Башталгыч мектепте интерактивдүү досканы ар бир сабакта колдонсо болот. Интерактивдүү доска көрүнүктүү болгондуктан балдардын

көнүлүн бурууга мүмкүндүк берет, мотивацияны жогорулатат. Компьютердеги бардык нерсе интерактивдүү доскада көрсөтүлөт, ал объекттерди жана тамгаларды жылдырып, тексттерге, сүрөттөргө жана диаграммаларга комментарийлерди кошуп, негизги аймактарды бөлүп көрсөтүп, түстөрдү кошо алат. Мисалы, математика сабагында кадимки геометриялык конструкцияны чийүүгө канча убакыт кетээрин математика мугалимдери жакшы билишет. Ал эми интерактивдүү доска программалык камсыздоо менен, бир нече секунд талап кылынат. Мугалим интерактивдүү досканы колдонуу үчүн алдын ала сабактын сценарийин түзүп, тапшырмаларды даярдап, интерактивдүү досканын мүмкүнчүлүктөрүн кылдат изилдеп чыгышы керек. Башталгыч мектепте окутуунун эң маанилүү принциптеринин бири – көргөзмөөлүүлүктү ишке ашырууда интерактивдүү доска бул мугалимдин пайдалуу куралы.

Интерактивдүү досканы колдонуу менен мисалы математика сабагында төмөнкү болжолдуу тапшырмаларды аткара болот:

- Ар түрдү формадагы фигураларды түсү, өлчөмү боюнча топко бөлүү;
- Фигураны өзгөчөлүктөрүнө жараша топторго бөлүү;
- Жаңы фигураны чогултуу;
- Форманын контурларын сызуу;
- Жаңы форманы кошуу же алып салуу;
- Фигураларды туташтыруу ж.б.

Бул тапшырмалар окуучунун активдүү таанып-билүү аракетине, алардын чыгармачылык өз алдынча иштөөсүн өнүктүрүүгө шарттарды түзөт. Балдар интерактивдүү доска менен иштөөгө кызыгышат. Аларды жарыктын динамикасы, предметтердин ар түрдүүлүгү кызыктырат.

Электрондук интерактивдүү досканын негизги артыкчылыгы – анимациялоо, жасалган чиймелерди жана жазууларды көрүү, материалдарды бир нече бетке жайгаштыруу. Интерактивдүү досканын атайын эффекттери (экранды жаздыруу, скриншот, Фонарь, Жалюзи ж.б.) окуучулардын көнүлүн сабактын маанилүү учурларына бурууга мүмкүндүк берет. Интерактивдүү досканын дагы бир өзгөчөлүгү – анын мультимедиялык мазмуну. Интерактивдүү доскада статикалык сүрөттөрдү гана көрсөтпөстөн, слайд-шоуларды демонстрациялап, видеолорду, анимацияларды дагы көрсөтсө болот. Интерактивдүү доскада иштегенде окуучулар командалык иштөөгө көнүшөт, алардын чыгармачылык менен иштөөсүнө жана өзүнө ишенүүсүнө көбүрөөк мүмкүнчүлүктөр түзүлөт.

Башталгыч мектептин окуучуларынын окуу жетишкендиктерин текшерүү жана баалоо окуу процессинин өтө маанилүү компоненти. Баалоо - бул үзгүлтүксүз процесс. Тажрыйба көрсөткөндөй, мугалимдер дайыма эле баланын көнүлүн эске алышпайт, кээде объективдүү баа берилбей - ашыкча мактоо же басынтуу орун алат. Ошондуктан окуучунун окуу жетишкендиктерин объективдүү баалоо мугалимдин педагогикалык ишмердүүлүгүнүн маанилүү милдеттеринин бири болуп саналат. Ал эми, башталгыч класстын окуучуларынын окуу жетишкендиктерин жана жалпы өнүгүүсүн компьютердик тестирлөөнүн негизинде баалоо жана бул системаны колдонуу менен окуучунун билим алуусунун ийгилигин аныктоо актуалдуу болуп эсептелет. Мындан тышкары окуучулардын тесттер менен иштөө жөндөмдүүлүгүн калыптандыруу башталгыч мектептен башталышы аныкталган.

Компьютердик тесттер контролдоо формаларынын бири катары кылдат изилдөөгө жана аларды бир катар оң мүнөздөмөлөрү үчүн практикада колдонууга татыктуу. Тесттик программалар төмөнкү артыкчылыктарга ээ: аткарылган иштерди текшерүү ылдамдыгы; окуучулардын жетишээрлик көп санын баалоо; окууган материалды өздөштүрүүсүн сыноо мүмкүнчүлүгү; аз убакыттын ичинде материалдын көп көлөмүн текшерүү; окуучуларга объективдүү баа берүү, окуучулар өзүн өзү сыноо мүмкүнчүлүгү ж.б.

Баарыбыз билгендей эле башталгыч мектебин аяктаганда окуучулардын окуу жетишкендиктерин же негизги компетенцияларын аныктоо мониторинги жүргүзүлөт. Башталгыч класстын окуучусунун математикалык, табигый илимдик, окуу жана тил сабаттуулугу аныкталат.

Көбүнчө башталгыч класстардын диагностикасында жетишкендик тесттери колдонулат. Алар окуучунун билим жана тарбия процессинде кандай деңгээлге жеткенин көрсөтүп турат. Компьютердик тесттердин негизинде окуучунун жалпы окуудагы жетишкендиктердин, акыл эс жөндөмдүүлүктөрүн, психикалык өнүгүүсүн, өзгөчө жөндөмдүүлүктөрүн, тарбиялык жана жеке сапаттарды аныктайт. Окуучулардын билимин көзөмөлдөөнүн эффективдүү каражаты катары компьютердик тестирлөө саналат. Тесттик тапшырмаларды колдонуу окуучу менен мугалимдин ортосундагы кайтарым байланышты ишке ашырууда индивидуалдык мамилени колдонууга мүмкүндүк берет.

Компьютерди колдонуу башталгыч мектепте сабактардын ажырагыс бөлүгүнө айланып баратат. Компьютердик технологияларды колдонуу окуу процессин кызыктуу жана окуучулар үчүн түшүнүктүү кылууга, окуу мотивациясын жогорулатууга жардам берет. Электрондук окутуу каражаттарынын колдонуу башталгыч класстардын окуучуларынына жаңы материалды өздөштүрүүсүн, билимдин сапатын, баланын жалпы өнүгүүсүнө түрткү берет жана ошондой эле кыйынчылыктарды жеңүүгө жардам берет, баланын окуусуна кубаныч тартуулайт, мугалим менен окуучулардын бири-бирин жакшыраак түшүнүшүнө жана алардын окуу процессинде кызматташуусуна жагымдуу шарттарды түзөт.

Колдонулган адабияттар:

1. Чекирова Г.К., Сияев Т.М., Ашыров Э.Т. Окуу процессиндеги заманбап маалыматтык технологиялар/ Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана № 8, 2022
2. Сияев Т.М., Чекирова Г.К., Ашыров Э.Т. Кыргыз Республикасынын орто мектептериндеги электрондук окутуу системалары / Наука, новые технологии и инновации № 9, 2017
3. Открытые образовательные ресурсы. Фонд Сорос -Кыргызстан

